

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 2.9.2009
COM(2009) 442 végleges

**A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI
PARLAMENTNEK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK
ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK**

A Közösség innovációs politikájának felülvizsgálata a változó világban

TARTALOMJEGYZÉK

1.	Bevezetés.....	3
2.	Elért haladás	4
2.1.	A keretfeltételek javítása.....	4
2.2.	Az innovatív termékek és szolgáltatások fokozottabb és gyorsabb piaci elterjedésének elősegítése	5
2.3.	Szinergiák teremtése	6
2.4.	A kutatás és innováció fokozott anyagi támogatása	7
3.	Tanulságok a jövőre nézve és az előttünk álló kihívások	8
4.	Következtetés	12

A Közösség innovációs politikájának felülvizsgálata a változó világban

1. BEVEZETÉS

„Az innováció az a képesség, amelynek köszönhetően az ember új ötleteket fogad be és – új folyamatok, termékek vagy szolgáltatások felhasználásával, a konkurenciát lekörözve – gazdasági eredményekké konvertálja őket”¹.

Az innovációt elrendelni nem lehet. Az innováció az embereknek köszönhető, és kizárólag rajtuk – a tudósokon, a kutatókon, a vállalkozókon és alkalmazottjaikon, a beruházókon, a fogyasztókon és hatóságokon – múlik, hogy az innováció Európában nagyobb tért hódít-e. Az emberek természetesen nem légüres térben tevékenykednek. Bizonyos gondolkodásmód és keretrendszer alapján cselekszenek, amelyek vagy ösztönzőleg hatnak arra, hogy új területekre kalandozzanak, vagy eltántorítják őket ettől.

Az innováció a tudásalapú, alacsony szén-dioxid-kibocsátású és egyben fenntarthatóbb gazdaság megteremtésének előfeltétele. Ez az átalakulás elengedhetetlen ahhoz, hogy a globalizált világban versenyképesek maradjunk, és a demográfiai változások, az éghajlatváltozás, a szűkös források és az új biztonsági fenyegetések jelentette nyomás ellenére szélesebb társadalmi célokat érjünk el fenntartható módon.

Az innováció lehetővé teszi az európai gazdasági ágazatok számára, hogy a globális értéklánc felső része felé mozduljanak el, Európa az energia- és forráshatékony termékek és technológiák terén a világpiac élvonalába kerüljön, és meglegyenek a globális fellépéshez szükséges eszközei. A kutatás és fejlesztés terén is csak innovációbarát környezetben lehet valós eredményeket elérni.

A növekedés és foglalkoztatás elősegítését célzó, újraindított lisszaboni partnerség ezért tulajdonít központi jelentőséget az innovációnak és a vállalkozói készségnek, és ezért szólította fel a Közösséget és a tagállamokat határozott és koherensebb fellépésre. A partnerség alapján nagyratörő európai innovációs politika vette kezdetét, és megállapodás született az európai kisvállalkozói intézkedéscsomagról (Small Business Act)². A partnerségi megközelítésnek köszönhetően ma már előrelépésről számolhatunk be: szinte minden tagállam innovációs teljesítménye javult. Az innováció terén mutatkozó különbségek csökkentek az EU és fő versenytársai, az USA és Japán között.

Az új versenytársak feltűnése és az egyre nagyobb kihívások miatt az EU-nak nem csupán az a feladata, hogy fenntartsa a jelenlegi pozitív tendenciát, hanem fokoznia is kell. Míg a gazdasági válság a rendelkezésre álló források csökkenésével fenyeget, az előző recessziók, például Finnország esete óta tudjuk, hogy lehetséges a kutatásba és innovációba történő beruházás előtérbe helyezése, ami kulcsfontosságú szerepet játszhat a fenntartható gazdaság-élénkítésben.

¹ „Creating a National Innovation Framework”, Science Progress, Richard Nedis & Ethan Byler, 2009. április.

² COM(2005) 488 közlemény, amelyet a 2005. november 28-29-i tanácsi következtetések erősítettek meg (http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/intm/87210.pdf), valamint COM(2006) 502, amelyet a 2006. december 4-i tanácsi következtetések erősítettek meg http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/intm/91989.pdf.

E közlemény célja, hogy rámutasson a meglévő hiányosságokra, és politikai iránymutatást adjon arra, hogy miként lehetne ezeket orvosolni.

2. ELÉRT HALADÁS

2.1. A keretfeltételek javítása

A növekedés és foglalkoztatás elősegítését célzó lisszaboni partnerségtől vezérelve az EU 2005 óta dolgozik az innováció keretfeltételeinek javításán. A tagállamok és régiók – különösen a kohéziós politikán keresztül – ösztönzést és segítséget kaptak ahhoz, hogy a nemzeti és regionális innovációs stratégiák végrehajtásával és az értékelés fejlesztésével javítsanak innovációs politikájukon.

Közösségi szinten egyszerűbb lett az egységes piachoz való hozzáférés, javult a költség-hatékony inputok elérhetősége, a versenypolitikai intézkedések megerősítést nyertek, valamint jobbak lettek a feltételei a vállalkozóvá válásnak és az új üzleti vállalkozások növekedésének. A Bizottság a „rugalmas biztonsággal” kapcsolatos, integrált szakpolitikák mellett foglalt állást a munkaerő-piac modernizálása céljából, és felszólította a tagállamokat, hogy az oktatást és a szakképzést prioritásként kezeljék. A **kisvállalkozói intézkedéscsomaggal** az EU és a tagállamok arra vállalkoztak, hogy a vállalkozók és a kkv-k számára az EU-ban a lehető legjobb feltételeket teremtsék meg. Partnerségeket alakítottak ki a legfontosabb ágazatokkal, és megállapodtak az ipari versenyképesség európai alapjainak hosszú távú keretfeltételeiről.

A **belső árupiac** megfelelő működése előtt álló akadályok elhárítása és a **szolgáltatási irányelv** tagállamok általi végrehajtása nyomán a vállalkozói tevékenységek elé háruló számos közigazgatási és jogi akadály meg fog szűnni. Ennek eredményeként az innovatív kkv-knek könnyebb lesz a piacra jutás, a közigazgatás pedig modernizálódni fog.

Időközben általánossá vált az a felismerés az EU-ban, hogy **az oktatás és a szakképzés területén való kimagasló teljesítmény** az innováció egyik előfeltétele. Az egész életen át tartó tanulás politikai prioritássá vált, a tagállami oktatási és szakképzési rendszerek reformjai pedig arra törekednek, hogy fokozzák a humán tőkébe való beruházást, elősegítsék az innovációt, és a vállalkozói készségeknek kedvezőbb kultúrát teremtsenek. Az „új munkahelyekhez szükséges új készségek” elnevezésű stratégia segíteni fog abban, hogy nagyobb összhangot teremtsen a készségek és a munkaerő-piaci igények között, továbbá jobban felmérje és előre jelezze, hogy az egyének és a vállalatoknak milyen szaktudásra van szüksége, valamint síkra szálljon az európai munkaerő képzettségi szintjének javítása mellett. Az aktualizált oktatási és képzési stratégiai keretrendszer (Strategic Framework for Education and Training – ET 2020) a tagállamok oktatási és képzési reformjait támogató, átfogó politikai menetrendet vázol fel. Az EU e-készségek fejlesztésére irányuló stratégiája pedig az európai munkaerő digitális jártasságát javítja³.

Az EU **állami támogatásra** vonatkozó szabályrendszerének modernizációja a kutatás-fejlesztést és az innovációt támogató, hatékony politikai eszközzel látta el a tagállamokat, amelyek így számos különböző típusú állami támogatást tudnak nyújtani az innováció elősegítésére, anélkül, hogy az egyes intézkedésekről külön kellene értesíteniük a Bizottságot, és

³ A COM(2009)116 közlemény új stratégiát javasol az IKT-re irányuló kutatás-fejlesztésre és innovációra.

túlzott adminisztratív teher hárulna rájuk. Az állami támogatásra vonatkozó szabályok 2006-os modernizációja óta új támogatási eszközöket hoztak létre a tagállamokban, köztük 30 olyan rendszert, amely a kezdő innovatív vállalkozások támogatására irányul. A környezetvédelem állami támogatásáról szóló, 2008-ban felülvizsgált közösségi iránymutatás az öko-innováció nagyobb támogatási intenzitását teszi lehetővé⁴. Az utóbbi években az a tendencia figyelhető meg a tagállamokban, hogy a kutatás-fejlesztési támogatásokat és juttatásokat adó kedvezményekkel egészítik ki, ami kedvező hatást gyakorolt a kutatás-fejlesztési magánbevetésekre. A Bizottság a nemzeti szakértői hálózaton keresztül elősegíti, hogy a bevált gyakorlatok elterjedjenek⁵.

Végezetül pedig megemlítendő, hogy az innováció folyamatának a nem technológiai jellegű vonatkozásai, mint például a formatervezés és az értékesítés, is egyre fontosabbak annak érdekében, hogy több innovatív termék és szolgáltatás jelenjen meg a piacon. Az Európai Unió Belső Piaci Harmonizációs Hivatala (védjegyek és formatervezési minták) az elmúlt öt évben kétszer is csökkentette az európai **védjegyek** bejelentési díját. Az új díjszabás (amely az előző díjszabáshoz képest 40%-kal csökkent) a védjegyoltalom megszerzésének költségét EU-szerte annyira kedvezményessé tette, mint még soha. A lajstromozási eljárás átlagos ideje szintén csökkent, mégpedig 50%-kal⁶.

2.2. Az innovatív termékek és szolgáltatások fokozottabb és gyorsabb piaci elterjedésének elősegítése

Az EU felismerte, hogy a szabályozás és a szabványosítás erőteljes eszközök lehetnek az innovatív termékek és szolgáltatások piacának felélénkítésére és a megfelelő ösztönzők megteremtésére, és el is kezdte őket ekként használni.

Az autók károsanyag-kibocsátására vonatkozó új **szabályok** célja, hogy az európai autóipart olyan jelentős innovációs teljesítményekre ösztönözzék, melyek eredményeként tisztább, olcsóbb európai autókat lehet előállítani, és amelyeknek köszönhetően az ágazat globális versenyképessége megmarad. A **kibocsátáskereskedelmi rendszerről szóló irányelv** a megújuló energiák előállítása terén hivatott fellendíteni az innovációt, és a környezetbarátabb erőművek építését szorgalmazza, ideértve a szén-dioxid-leválasztás és -tárolás új technológiáit is. A **stratégiai energiatechnológiai terv** a kis szén-dioxid-kibocsátású technológiák kifejlesztését segít felgyorsítani, amelyek elengedhetetlenek a „20-20-20”-célkitűzések 2020-ig történő eléréséhez. A **REACH** és a **kozmetikai termékekre** vonatkozó jogszabályok az alternatív anyagok terén zajló innovációt fogják ösztönözni. A **fenntartható fogyasztásról, termelésről és iparpolitikáról szóló cselekvési terv**⁷ olyan harmonizált, integrált jogi keretrendszert vázol fel, amely az energiahatékonyabb és környezetbarátabb termékekre irányuló innovációt támogatja. Azokban az esetekben pedig, amikor az ágazatoknak nem sikerül eléggé nagyratörő célokat kitűzniük saját maguk számára, a **környezetbarát tervezésről szóló irányelv** megteremti a – mind energiahatékony, mind forráshatékony szempontjából – környezetbarátabb termékek piaci bevezetésének elősegítéséhez szükséges jogalapot. Ide tartozik a megfelelő ösztönzők, a közbeszerzés és a termékcímkézés használata, amelyekkel biztosítható, hogy elegendő kereslet támassza alá ezt a politikát.

⁴ HL 2008/C 82/01

⁵ Lásd COM(2006) 728 végleges.

⁶ 2008-ban több mint 87 000 közösségi védjegyre irányuló kérelmet nyújtottak be a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalhoz.

⁷ COM(2008) 397 végleges.

Az európai **szabványosítási politika**⁸ is az innovációt támogatja, azáltal, hogy nagyobb elkötelezettséget tanúsít: a nyitott, piacorientált szabványosítási folyamat mellett, amely a hazai és nemzetközi szabványok kifejlesztésének együttműködésen és konszenzuson alapuló jóváhagyási folyamatára is kiterjed; a szabványok önkéntes alkalmazása mellett, az új ismeretek szabványokban történő felhasználása mellett, valamint a szabványosítási folyamathoz való könnyebb hozzáférés mellett, kivált a kkv-k számára. Ma az ETSI tagjait például 27 %-ban kkv-k alkotják, amelyek csökkentett díjakat élveznek.

A **kereslet** is előreviheti az innovációt, azáltal, hogy az újítókat eddig nem ismert, egyre igényesebb elvárások kielégítésére ösztönzi. A közbeszerzésre vonatkozó, hatályos uniós jogszabályokban ebben az összefüggésben sok lehetőség rejlik az innováció támogatására, és használatukat még jobban is ki lehetne aknázni⁹.

A 2008-ban újtára indított, **vezető piacokkal kapcsolatos kezdeményezésnek** köszönhetően pedig sikerült olyan piacokat beazonosítani, ahol szükséges és lehetséges is az innovatív termékek és szolgáltatások bevezetése, és ahol az új termékek gyors piaci bevezetésére való képességet befolyásoló, fent említett eszközök következetesebb használatával valódi változást lehet elérni (biotechnológiai termékek, e-egészségügy, fenntartható építés, védelmi funkcióval rendelkező textiltermékek, újrahasznosítás, megújuló energia).

2.3. Szinergiák teremtése

Az **Európai Kutatási Térség** kialakítása 2000 óta számos olyan kezdeményezéshez vezetett, amelyek egy koherensebb kutatási és innovációs rendszer európai kialakítását szolgálják. A kutatók mobilitását, a tudás és technológiák szabad forgalmát, transzferét és kiaknázását, valamint az ezekhez való hozzáférést („ötödik szabadság”) támogató újabb politikai kezdeményezések a tudás belső piacának megteremtését tűzték ki célul. Különösen a kutatási eredmények viszonylag lassú európai elterjedése miatt a Bizottság önkéntesen követhető iránymutatást javasolt a kutatási együttműködés, valamint a közpénzen finanszírozott kutatás és az ipar közötti tudástranszfer fejlesztése céljából¹⁰. Az egyre jobb uniós és tagállami szintű koordináció, valamint a nemzetközi tudományos és technológiai együttműködés új európai stratégiai kerete¹¹ hatékonyabb keretrendszert teremt az új kutatási infrastruktúrákhoz és a nagyobb társadalmi kihívásokra irányuló, közös stratégiai kutatási programokhoz szükséges erőforrások összevonásához, valamint a szellemi tulajdonhoz fűződő jogok hatékonyabb védelméhez.

A kutatással és az innovációval kapcsolatos együttműködés megerősödött. Az utóbbi években különböző eszközöket használva és különböző jogalapokra hivatkozva számos területen új **partnerségeket**¹² hoztak létre a **köz- és magánszféra között**. Öt **közös technológiai kezdeményezés** jött létre, melyek mindegyike önálló jogalany, és jelentős juttatásokat élvez a hetedik keretprogram költségvetéséből¹³. Ezenkívül az európai gazdaságélénkítési terv

⁸ COM(2008) 133.

⁹ http://www.proinno-europe.eu/doc/procurement_manuscript.pdf

¹⁰ COM(2007) 182 végleges - A kutatóintézmények és az ipar közötti tudásátadás hatékonyságának javítása Európában: a nyitott innováció felkarolása – a lisszaboni menetrend megvalósítása jegyében.

¹¹ Lásd COM(2008) 588 végleges.

¹² Lásd a COM(2009) yyy közleményt a magán- és közberuházások mobilizálásáról a köz- és magánszféra közötti partnerségek fejlesztésén keresztül a fellendülés érdekében.

¹³ IMI (az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló kezdeményezés) 1 milliárd EUR; ARTEMIS (beágyazott számítástechnikai rendszerek) – 420 millió EUR; Clean Sky (repüléskutatás) –

keretében a környezetbarát autókkal, az energiahatékony épületekkel és a „jövő gyáraival” kapcsolatban további partnerségeket vezetnek be a köz- és magánszféra között.

Az **Európai Innovációs és Technológiai Intézetet** azzal a céllal hozták létre, hogy a felsőoktatást, a kutatást és a vállalkozásokat közös cél érdekében fogja össze, és világelső innovációs teljesítményeket ösztönözzön és valósítson meg. A közeljövőben tudományos és innovációs tárulások jönnek létre az olyan súlyos társadalmi kihívások megválaszolására, mint az éghajlatváltozás hatásainak mérséklése és az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodás, a fenntartható energia és a jövő kommunikációs és információs társadalmának kérdése.

Végül megemlítendő, hogy a Bizottság segítette az innováció különböző szereplő közötti együttműködés elmélyítésében, és támogatta azt a folyamatot, hogy az innovációval kapcsolatos politikai döntések meghozói és az innovációt támogató közintézmények több szinten tanuljanak egymástól. Ennek konkrét példája, hogy az EU rugalmas közösségi politikai keretrendszer hozott létre, hogy emelje a **klaszterek** kiválósági szintjét az uniós tagállamokban¹⁴, és támogassa a klaszterek együttműködését az innovációs képesség fejlesztése és a globális piacokon megszerzett pozíciók megszilárdítása érdekében.

2.4. A kutatás és innováció fokozott anyagi támogatása

Az európai kutatási politikákat és programokat az innováció fokozottabb támogatása érdekében megerősítették. A **hetedik kutatási keretprogram**, amely a 2007–2013-as időszakra lényegesen nagyobb, 54 milliárd EUR-s költségvetést irányoz elő, támogatja a kereskedelmi szempontból releváns kutatást, különösen a közös technológiai kezdeményezéseken és a tagállami kezdeményezésű közös kutatási projektekben való részvételén keresztül. A tudástranszferrel kapcsolatos tevékenységek, a mobilitás, a nemzetközi együttműködés és infrastruktúra támogatása szintén igen releváns az innováció szempontjából. A Bizottság az európai technológiai platformokon keresztül a magánszektorban folyó kutatások koordinálását is támogatja. Egyre intenzívebb uniós kutatás folyik az olyan alapvetően fontos területeken, mint az információs és kommunikációs technológiák, az egészség, a biztonság, az űrkutatás és a tengerészettel kapcsolatos tudományok. Míg a kkv-k kutatásban való részvételének javítása folyamatos feladat, a keretprogram speciális programokat nyújt mind a kutatásintenzív, mind a korlátozott kutatási kapacitással rendelkező kkv-knak. Az Európai Beruházási Bank közreműködésével új kockázatmegosztási pénzügyi mechanizmus került bevezetésre, amely a köz- és magánjogi szervezeteknek biztosít kölcsönöket a nagy kockázattal járó kutatás-fejlesztési projektek finanszírozására.

A **kohéziós politika** stratégiai célokra irányuló, stabil innovációfinanszírozási forrás, amely a 2007–2013-as időszakban nagymértékben emelkedett, mégpedig a teljes költségvetés 25%-ára, szemben a 2000–2006-os időszak 11%-os értékével. A regionális fejlesztést szolgáló strukturális alapok 455 operatív programja közül több mint 380-ban mintegy 86 milliárd EUR-t különítettek el a kutatás és innováció támogatására.

Az **EU vidékfejlesztési politikája** keretében mintegy 337 millió EUR-t biztosítanak új termékek, folyamatok és technológiák kifejlesztésére a mezőgazdasági, élelmiszer-ipari és erdészeti szektorban, a Leader programból nyújtott egyéb támogatások mellett. A vidéki térségeket érintő, széles sávú infrastruktúrába történő beruházásokat és egyéb innovációs

800 millió EUR; ENIAC (nanoelektronika) – 450 millió EUR; FCH (üzemanyagcella- és hidrogén-technológia) 470 millió EUR közösségi hozzájárulással.

¹⁴

Lásd COM(2008) 652 végleges.

projekteket a közös agrárpolitika állapotfelmérését követően, illetve az uniós gazdaság-élénkítési csomag részeként tovább fogják erősíteni.

A **versenyképességi és innovációs keretprogramban** az EU külön a kkv-knek és az innovációnak szentelt programot hozott létre a kutatási keretprogramon kívül; ennek átlagos éves költségvetése a 2007–2013-as időszakban 225 millió EUR. Külön összeget irányoztak elő a környezeti technológiák bevezetésére, kivált az olyan kockázatitőke-alapokba történő társberuházáson keresztül, amelyek ökoinnovációba beruházó cégeket finanszíroznak. Ezek a kockázatitőke-eszközök segítik a kkv-eket abban, hogy innovációfinanszírozáshoz jussanak.

A Bizottság abban is segítséget nyújtott a tagállamoknak és a regionális hatóságoknak, hogy kihasználják az EU fő innovációfinanszírozási eszközei – azaz a hetedik keretprogram, a versenyképességi és innovációs keretprogram, valamint a kohéziós politika – között meglévő szinergiákat¹⁵.

3. TANULSÁGOK A JÖVŐRE NÉZVE ÉS AZ ELŐTTÜNK ÁLLÓ KIHÍVÁSOK

Az innovációs eredménytáblából¹⁶ egyértelműen kiderül, hogy Európa már most az a kontinens, melynek néhány országa és régiója a világ leginnovatívabb országai és régiói közé tartozik. Ha megvizsgáljuk, hogy mi a közös ezekben az országokban és régiókban, feltűnik, hogy ott rendszerint az átlagosnál többet költenek az oktatásra, a képzésre és az egész életen át tartó tanulásra, a GDP kimagaslóan nagy részét fordítják kutatás-fejlesztésre, és mind a köz-, mind a magánszférában eszközöket dolgoztak ki az új technológiák és termékek elterjesztésére. A tapasztalatok szerint ezek az országok jobban fel vannak készülve arra, hogy a bevált gyakorlatok cseréjéből és az egymástól való tanulásból profitáljanak. Ugyanez érvényes a vállalatokra is: nem feltétlenül a kutatás-fejlesztésre irányuló ráfordítások abszolút összege számít, hanem a vállalkozások innovációhoz való hozzáállása a mérvadó a versenyképesség szempontjából¹⁷. A kihívás ma abban áll, hogy EU-szerte megismételjük ezeket a sikertörténeteket.

Az uniós és a tagállami erőfeszítések ellenére az innovációt és a vállalkozói készséget még mindig nem tekintik a kellő mértékben értéknek Európa minden részén, viszont az olykor velük járó kudarcokat továbbra is stigmatizálják. Az új technológiákat gyakran szkepticizmus fogadja, és a nyilvános vita arra hajlik, hogy alábecsülje az új tudományos eredmények és bizonyítékok jelentőségét, és inkább az emberi egészséget és a környezetet fenyegető esetleges kockázatokra összpontosít.

Ugyanakkor az európaiak egyre inkább felismerik, hogy megoldást kell találni az új globális kihívásokra, mint például a biztonság, az éghajlatváltozás vagy a nagyobb társadalmi igazságosság kérdése az egész világon. Ez természetesen pozitívum, feltéve, hogy ezzel egyidejűleg jobban tudatosodik az emberekben, hogy e kihívások megválaszolásához találmányokra, innovációra és új technológiák használatára van szükség. Ebben az összefüggésben megemlítendő, hogy a demográfiai változás az Európai Unióban elkerülhetetlenül nagy hatással lesz társadalmaink politikai, kulturális, szociális és gazdasági jellemzőire. Az

¹⁵ COM(2007) 474, 2007. augusztus 16. – Versenyképes régiók: kutatás és innováció – Hozzájárulás a gazdasági növekedés felgyorsításához, a munkahelyek számának növeléséhez és minőségének javításához.

¹⁶ http://www.proinno-europe.eu/EIS2008/website/docs/EIS_2008_Final_report.pdf.

¹⁷ Lásd „Global Innovation 1000”, Booz Allen Hamilton, 2005.

előregedő népszerűség – míg egyrészt újrendezi a keresleti oldalt – másrészt valószínűleg más szemszögből, talán kissé bizonytalanul tekint az innováció koncepciójára. Nagyon fontos, hogy idejében foglalkozzunk ezzel a kérdéssel, annak érdekében, hogy a társadalomnak az innovációval kapcsolatos gondolkodásmódja kedvező maradjon. Ha nem így történik, fennáll az a veszély, hogy az EU-t sokrétű és kellő ismeretekkel felvértezett humánerőforrása ellenére lekörözik versenytársai, és nem éri el a kiválóság azon szintjét, amelyre a magas életszínvonal biztosításához szükség van. Ezt elkerülendő, el kell fogadni és el kell ismerni, hogy az innováció a nyitja annak, hogy az EU meg tudja-e valósítani stratégiai fontosságú politikai céljait.

Az innovációt főként a vállalkozók viszik előre. Ez azt vonja maga után, hogy olyan politikát és szabályozási keretrendszert kell kialakítani, amely elősegíti az uniós ágazatok globális versenyképességét, valamint jutalmazza a kutatásba és az innovatív munkaszervezési formákat magukban foglaló termékek és folyamatok innovációjába történő beruházást. A szociális partnerek fontos szerepet játszanak ebben az összefüggésben. Míg a modern jogszabályok, az önszabályozás és a vállalati szociális felelősség irányt mutatnak ezeknek a törekvéseknek, az új jogszabályokat továbbra is szemmel kell tartani, és gondoskodni kell róla, hogy azok ne növeljék feleslegesen az ágazatokra nehezedő terheket, ne legyenek az innováció kerékkötői, továbbá minél szélesebb körben népszerűsítsék a nyitott és méltányos feltételek mellett működő globális piacokat.

Fel kell ismerni, hogy a hatóságok is szerepet játszhatnak az innovációban, és építeni kell erre. A tagállamok innovációs politikáinak figyelemmel kísérése¹⁸ alapján egyértelműen az a tendencia rajzolódik ki, hogy szélesítik innovációs stratégiáik hatókörét és tágabb társadalmi célokra irányuló intézkedéseket hoznak. E törekvések ellenére úgy tűnik, hogy nagyrészt kiaknázatlan a közszférában rejlő azon potenciál, hogy beszerzéseken keresztül ösztönözze az innovációt. Az előre látható költségvetési megszorítások miatt a közszolgáltatásoknak feltehetően kevesebb ráfordításból kell ugyanolyan színvonalú vagy jobb szolgáltatásokat nyújtaniuk, ami nagy lendületet adhat az innovációnak. Az új technológiák, különösen az információs és kommunikációs technológiák szintén hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a közszolgáltatások jobbak és hatékonyabbak legyenek, és jobban alkalmazkodjanak az ügyfelek igényeihez.

Az innovációhoz ezenkívül olyan beruházókra van szükség, akik hajlandók kockázatot vállalni, és túllátnak rövid távú nyereségszerzési céljaikon.

Végezetül megemlítendő, hogy az európai ágazatok versenyképessége és innovációs képessége főként a kulcsfontosságú alatechnológiák elérhetőségétől és elsajátításától fog függeni, amelyek a kutatás-fejlesztés magas intenzitásához, gyors innovációs ciklusokhoz, nagy tőkekiadásokhoz és jól képzett munkaerőhöz kapcsolódnak. Mivel e technológiák kifejlesztése és alkalmazása igen összetett és átfogó folyamat, amely a technológiákat illetően valamennyi résztvevő részéről konszenzust, valamint fokozottabb együttműködést és stratégiai megközelítést igényel – nem csak európai szinten, hanem tagállami és regionális szinten is erősebb partnerségeket kialakítva a kutatói közösségek és az ágazat között¹⁹.

¹⁸ INNO Policy TrendChart: „European Innovation Progress Report 2008”.

¹⁹ A Bizottság tervei között szerepel, hogy 2009-ben a kulcsfontosságú alatechnológiákkal kapcsolatos jövőbeni politikai irányvonalakról külön közleményt terjeszt elő.

A vállalkozókra érvényes keretfeltételek terén mutatkozó szűk keresztmetszet megszüntetése

Bizonyos előrelépések²⁰ ellenére az EU innovációs rendszere még mindig olyan hiányosságokban szenved, amelyek kedvezőtlenül befolyásolják az innovációba történő magánberuházások piaci megtérülését és ösztönzőit, és ezért a beruházások mértéke továbbra is alacsonyabb szinten marad, mint fő versenytársainknál: az egységes piacot még számos területen ki kell teljesíteni, a szellemi tulajdon védelmére vonatkozó szabályrendszer még mindig nem teljes, a kockázatitőke-piac széttöredezett, a sajáttőke-finanszírozás szintje alacsony, a szabványosítási folyamat még nincs kellő összhangban a kutatási eredményekkel és a piac szükségleteivel, az üzleti világ, az oktatás és a kutatás alkotta tudásháromszöget tovább kell erősíteni, továbbá az EU-ban hiányoznak az innovációhoz szükséges alapvető infrastruktúrák. A már elért haladás ellenére folytatni kell az a téren tett erőfeszítéseket, hogy az uniós oktatási rendszerek még jobban hozzá tudjanak járulni az innovatív és agilis társadalom kialakításához.

Az innovatív társadalom előfeltétele, hogy meglegyen a tudás megfelelő védelméhez szükséges jogi keretrendszer. Többek között a közösségi szabadalom bevezetésének kudarca miatt az EU a **szellemi tulajdonhoz kapcsolódó jogok** területén még mindig nem képes kedvező feltételeket nyújtani az innovációs fejlesztésekhez és az innováció terjesztéséhez. Az európai szabadalmi rendszer költséges, fragmentálódott, és az USA-hoz és Japánhoz képest kevésbé ösztönzi az innovációt²¹. A szabadalmaztatás költségei terén hatalmas a különbség az említett országokhoz képest, és nem is csökken. Legfőbb ideje, hogy változtassunk ezen a helyzeten.

A Bizottság szerzői jogi politikára irányuló erőfeszítéseinek célja, hogy a tudásmegosztás kialakulófélben lévő, határokon átnyúló közösségi piacát tovább fejlesszék. A nyitottságot kívánó új digitális termékek, szolgáltatások és üzleti modellek kifejlesztéséhez támogató és kiszámítható jogi keretrendszerre van szükség.

Jobban el kell ismerni a szolgáltatásoknak a modern ipari országokban betöltött szerepét és az innováció szempontjából bennük rejlő lehetőségeket a gazdaság és a társadalom egészére nézve. Annak érdekében, hogy az innovatív szolgáltatások szélesebb körben elterjedjenek, növelni kell az új szolgáltatások felé irányuló bizalmat, a kutatási és innovációs támogatást pedig célirányosabban hozzá kell szabni az ilyen szolgáltatások támasztotta igényekhez. Az innováció olyan alapvető infrastruktúrák kiépítését is igényli, mint pl. a széles sáv és a villamosenergia-hálózatok, csakúgy mint azt is, hogy az új alkalmazásokban és szolgáltatásokban kibontakozhassanak az innovációban rejlő lehetőségek. A fenntartható gazdaság érdekében főként az e-jártasság, valamint az információs és kommunikációs technológiák használatának előmozdításán kell még dolgozni, továbbá választ kell találni a jövő internete – például a szoftver mint szolgáltatás vagy a „felhő-számítástechnika” (cloud computing) – jelentette kihívásokra.

Az európai kockázatitőke-szektor – az innováció finanszírozásának fontos forrása – nemzetközi versenyképességének és teljesítményének javítása terén elért haladás a jelentős erő-

²⁰ Lásd a 2008. évi európai innovációs eredménytáblát: http://www.proinno-europe.eu/EIS2008/website/docs/EIS_2008_Final_report.pdf.

²¹ Lásd B. Van Pottelsberghe, 2006, <http://www.solvay.edu/EN/Research/Bernheim/documents/wp06002.pdf>.

feszítések²² ellenére lassú. A vállalkozásokat már korai szakaszukban támogató európai pénzügyi piacok szerkezeti hiányosságai, többek között a magánbefektetők hiánya, a piac szét-töredezettsége és a csekély megtérülés jelentette problémák továbbra is fennállnak. A gazdasági recesszió miatt a tőketերemtés és a vállalkozásba történő beruházásból való kiszállás körülményei még a szokásosnál is mostohábbak.

Az uniós innovációs rendszer irányításának javítása

Bár a Közösség számos kezdeményezést bevezetett, még nincsenek meg EU-szerte a szükséges szinergiák a politikai intézkedések és az eszközök között a különböző szinteken. A vezető piacokkal kapcsolatos, nemrég bevezetett kezdeményezés viszonylag lassú megindulása is ezt példázza.

A politikai intézkedések sokkal jobb koordinációjára van szükség, ha regionális, nemzeti és uniós szinten támogatni akarjuk az innovációt; jobb irányítási rendszert kell kialakítani, amely a szubszidiaritás elvein alapul, de jobban kihasználja a közös célkitűzések jelentette hozzáadott értéket is. E rendszerben közös fellépésekről állapotodnak meg, és a tagállamok megosztják egymással a bevált gyakorlatokat. Nagymértékben javítani kell a harmadik országokkal folytatott együttműködést és a bevált gyakorlatok cseréjét, különösen, ami az USA-t illeti.

Az innováció támogatását szolgáló finanszírozás központi EU-szinten szerény maradt mind a közösségi költségvetéshez, mind számos tagállami költségvetéshez képest, és még a kutatási keretprogram keretében sem éri el a kutatásra fordított közkiadások 5 %-át. A 2009-ben az ökoinnováció piaci elterjedésének ösztönzésére, valamint a forráshatékony és az éghajlatváltozás jelentette problémák kezelésére rendelkezésre bocsátott összesen 67 millió EUR is szerénynek tűnik e kihívások jelentőségéhez mérten. Másrészt viszont a kohéziós politika keretében az innovációra fordított beruházások megemelt aránya kiemelt szerepet játszik a kutatási és innovációs kapacitás „konvergenciaterületeken” történő felépítésében.

Ellenben ha csak a számokat tekintjük, az EU nem szenved hiányt az innovációt támogató programokban. A problémát a kritikus tömeg és a koherencia hiánya jelenti. Az innováció támogatásának feladata ma hét különböző bizottsági szolgálat, számos ügynökség, és húsz, tagállami képviselőket is tartalmazó bizottság között oszlik meg. Egy nemrégiben végzett nyilvános konzultáció szerint, amellyel az innováció állami támogatásának hatékonyságát mérték fel, jelentős a szakadék a vállalatok elvárásai és között, ahogyan és amit az innovációt támogató rendszerek teljesítenek. A vállalatok túlnyomó többsége gyorsabb eljárásokat szeretne, és a felmérésben részt vevő vállalatok 75 %-a azt reméli, hogy egyszerűsödni fognak az uniós projekteken való részvétel szabályai. A közösségi finanszírozási programok összetettsége csak a nemzeti és regionális szinten működő rendszerek sokaságát szaporítja, és megnehezíti a releváns finanszírozáshoz való hozzájutást. Mindebből az szűrhető le, hogy világos struktúrákra és az összes innovációs finanszírozás részvételi szabályainak lényeges leegyszerűsítésére van szükség, függetlenül attól, hogy milyen forrásból származik a finanszírozás. Így az egész innovációs rendszer megerősödne, és hatékonyabban lehetne használni az alapokat és eszközöket, a kkv-k nagyobb mértékű részvétele mellett.

²² Lásd COM(2007) 853.

4. KÖVETKEZTETÉS

Ha megvizsgáljuk az utóbbi években elért haladást, megállapíthatjuk, hogy az EU helyesen ismerte fel, hogy az innováció a jövőbeni jólét egyik legfontosabb mozgatórugója. Ahhoz, hogy az EU dinamikus innovációs térséggé váljon, folyamatos munkára és az EU és tagállamai közötti partnerség rejtette lehetőségek jobb kiaknázására van szükség, azáltal, hogy minden szinten céltudatosabban és koordináltabb módon lépnek fel.

Ezért az ebben a közleményben bemutatott, eddig elért eredmények elemzésére és a tanulságokra alapozva a Bizottság, eleget téve az Európai Tanács felkérésének, 2010 tavasza előtt fel kívánja mérni egy európai innovációs intézkedéscsomag tagállamok elé történő terjesztésének megvalósíthatóságát. E csomag a fenntartható fejlődés valamennyi feltételét magában fogja foglalni, és szerves részét fogja képezni az elkövetkező európai reformprogramnak.